

Nowa polityka rolna – kontynuacja czy rewolucja – to prowokacyjne pytanie postawiono przed uczestnikami międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej przez IERiGŻ-PIB w ramach realizowanego programu badawczego „Konkurencyjność polskiej gospodarki żywnościowej w warunkach globalizacji i integracji europejskiej”. Celem spotkania było określenie wpływu WPR 2014-2020 na konkurencyjność rolnictwa i przemysłu spożywczego, przemiany strukturalne rolnictwa i obszarów wiejskich oraz alternatywne formy rolnictwa w kontekście zmian klimatu.

Pierwszą częścią konferencji, stanowiącą podstawę późniejszej dyskusji, był panel, na którym wypowiadali się prof. Alfons Balmann z Leibniz Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe w Halle, prof. Tomas Doucha z Institute of Agricultural Economics and Information z Pragi, dr Nouredin Diouech z CIHAM – Mediterranean Agronomic Institute of Bari, prof. Csaba Jansik z MTT Agrifood Research Finland, prof. Andrzej Kowalski z IERiGŻ-PIB i prof. Jerzy Wilkin z IRWiR PAN. Paneliści byli zgodni, że nowa WPR nie zwiera rozwiązań rewolucyjnych, a zasadniczy jej kształt pozostał bez zmian na skutek wpływu czynników politycznych. Nacisk został położony na innowacje, konkurencyjność, zrównoważenie i rozwój społeczny na obszarach wiejskich. Stwierdzono, że coraz więcej czynników wpływających na rolnictwo zależy od różnych polityk, a zatem wskazane byłoby powstanie twórczej mieszanki, swoistego mixu polityk i zastosowanie holistycznego podejścia do tej problematyki. Pojawiło się pytanie o definicję gospodarstwa rodzinnego i zasadność wsparcia instrumentami WPR, a opinie co do znaczenia funkcji takich gospodarstw i możliwości ich konkurowania na rynku były podzielone. W dyskusji podkreślono, że rolnictwo Wspólnoty ma duże przewagi w postaci zasobów kapitału, tanich kredytów, innowacyjności, rozwiniętego przemysłu przetwórczego, bogatych konsumentów i dobrych warunków klimatycznych, a potencjał ten nie jest wykorzystywany. Stwierdzono, że wśród ogromnej ilości instrumentów WPR wspierających dochody zagubiony został aspekt efektywności i produktywności. W perspektywie budżetowej po 2020 roku dopłaty tego rodzaju nie będą utrzymane, a zatem głównymi beneficjentami WPR powinni być rolnicy aktywni, spełniający warunki zrównoważenia. Widać wyraźnie, że paradygmat rolnictwa zrównoważonego zwycięży paradygmat industrializacji. Państwa członkowskie UE zajmują się obecnie opiniowaniem i zatwierdzaniem „kopert krajowych” WPR. Istotne jest, że rządy mogą być elastyczne i dokonywać przesunięć środków w obrębie filarów WPR, ale okazuje się, że wybory takie są bardzo trudne i łatwiej jest negocjować na poziomie UE niż krajowym.

Podczas kolejnych 5 sesji trzydniowej konferencji naukowcy europejskich instytutów ekonomicznych oraz z IERiGŻ-PIB prezentowali referaty dotyczące: instrumentów WPR i ich wpływu na sytuację gospodarstw rolnych i rolnictwa w skali makro; konkurencyjności rolnictwa i obszarów wiejskich, handlu rolno-spożywczego i przedsiębiorstw przemysłu spożywczego; zmian strukturalnych w produkcji rolniczej i na obszarach wiejskich; zrównoważenia rolnictwa, ochrony środowiska i

przeciwdziałania zmianom klimatu. Prelegenci z Niemiec, Bułgarii, Węgier, Ukrainy, Rumunii, Serbii, Francji, Litwy i Polski prezentowali stan aktualny oraz rachunek symulacyjny analizowanych zagadnień w perspektywie 2014-2010 na poziomie swoich krajów. Były także wystąpienia o charakterze przeglądowo-porównawczym. Profesor Masahiko Gemma z Waseda University z Japonii omówił rolę zmian technicznych i poprawę wydajności w rolnictwie i gospodarce żywnościowej w przekroju krajów UE-15, UE-12, a spośród nowych członków Wspólnoty szczególnie zwrócił uwagę na Polskę, Czechy i Słowenię. Podkreślił spadek efektywności polskiego rolnictwa, co wynika także z badań IERiGŻ-PIB prowadzonych na podstawie RER. Podczas sesji IV przeglądowe referaty zaprezentowali prof. Csaba Jansik z MTT Agrifood Research Finland i dr Nouredin Driouech z CIHEM – Mediterranean Agronomic Institute of Bari. Tematem pierwszego była konkurencyjność łańcuchów dostaw w sektorze mleczarskim na podstawie analizy danych z 8 państw UE regionu Morza Bałtyckiego. Drugi z prelegentów analizował związki między WPR a bezpieczeństwem żywnościowym w przypadku państw członków UE jak i pozostających poza Wspólnotą, badał bowiem zależności w obrębie państw basenu Morza Śródziemnego.

W podsumowaniu obrad konferencji prof. Andrzej Kowalski przywołując dane makroekonomiczne obrazujące poziom rozwoju ekonomicznego wybranych państw świata, stwierdził osłabienie potencjału UE i zmianę liderów wzrostu gospodarczego. Zauważył, że kończy się czas polityk sektorowych, a problemy gospodarcze i społeczne należy rozwiązywać w sposób horyzontalny. Istotna w kontekście rozwoju ekonomicznego konkurencyjność jest trudna do zdefiniowania, bo może dotyczyć perspektywy lokalnej lub globalnej, długo lub krótkookresowej oraz różnych efektów. Wspierająca konkurencyjność WPR może mieć różne priorytety – poprawa efektywności rolnictwa, rozwój obszarów wiejskich, ochrona środowiska, czy dobrostanu zwierząt – ale oprócz jej pozytywnych efektów ilościowych należy rozważyć również powstające problemy – wzrost upraw monokultury zbóż przeznaczanych na biopaliwa czy spadek produkcji zwierzęcej. Trzeba także zdecydować o celowości wsparcia małych gospodarstw rolnych i położyć nacisk albo na efektywność gospodarowania albo na spełnianie funkcji społecznych i środowiskowych, co usankcjonuje powolność zmian strukturalnych np. w polskim rolnictwie. Prof. Kowalski zaproponował by kolejną konferencję IERiGŻ-PIB poświęcić tematyce tradycji i nowoczesności w rolnictwie.